

Paweł Maciaszek

„Sztuka przewodniczenia. Celebracje liturgiczne. Praktyczne wskazówki dla kapłanów”, Antonio Sorrentino, tł. P. Cembrowacz, Kraków 2009 : [recenzja].

Łódzkie Studia Teologiczne 19, 310-312

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„przypomnieli sobie” o niej: Prezes Rady Ministrów, Wojewoda Małopolski, Prezydent Miasta Krakowa, Prezes ZUS; docenili przełożeni i zakon. Naprzeciw niej stoi Krystyna Kinga Rajzer, profesor doktor habilitowany, wykładowca uczelni krakowskich: Akademii Ekonomicznej i Wyższej Szkoły Handlowej. Dorobek naukowy liczony jest w setkach publikacji.

Wiedzę o Franciszkańskim Zakonie Świeckich w Krakowie uzupełniają zamieszczone aneksy. Niezwykle cenne z historycznego punktu widzenia są m.in. wykazy braci i sióstr FZŚ, obejmujące lata od 1870 do 2009 r. oraz bardzo ciekawy materiał o Stanisława Jaromiego OFMConv., zatytułowany: *Inspiracje franciszkańskie w ekologii i ekofilozofii*.

Praca zawiera indeksy: rzeczowy i geograficzny, które znacznie ułatwiają korzystanie z zawartych w monografii materiałów. Jedynym niedociągnięciem opracowania jest brak w wykazie skrótów objaśnienia skrótu TOR.

Dzieło poza wartością ściśle historyczną ma również walor kerygmacyjny, wszak sposób życia proponowany przez św. Franciszka z Asyżu polegał na głoszeniu Ewangelii: głoszeniu poprzez swoje życie Dobrej Nowiny. Ogromny zastęp tercjarek i tercjarzy krakowskich, że użyję tego historycznego określenia, jest tego najlepszym dowodem. Wiem też, że dalsza aktywizacja franciszkanów Trzeciego Zakonu w znacznej mierze zależy od franciszkanów Pierwszego Zakonu.

„Książka jest próbą przedstawienia okrucich życia i działania wspólnoty sióstr i braci świeckiej rodziny franciszkańskiej skupionej przy klasztorze św. Franciszka w Krakowie. Autor mocno ufa, że publikacja przyczyni się do upamiętnienia chociaż w części dziejów tej wspaniałej wspólnoty i do aktywizacji franciszkanów świeckich” (Z. Gogola, *Zakończenie*).

Taką też i ja mam nadzieję i tego życzę Asystentowi FZŚ w Krakowie.

o. Ignacy Kosmana OFMConv.

Antonio Sorrentino, *Sztuka przewodniczenia. Celebracje liturgiczne. Praktyczne wskazówki dla kapłanów*, tł. P. Cembrowacz, Wydawnictwo M, Kraków 2009, ss. 183.

Autorem książki jest włoski proboszcz (miłośnik liturgii), który swoją pracę adresuje przede wszystkim do kapłanów (także alumnów), czyli powołanych przez Boga zarówno do przewodniczenia celebracjom liturgicznym, jak i czerpania z nich sił do wykonywania codziennych obowiązków. Publikacja składa się z 13 kilkunastu rozdziałów, a każdy z nich zawiera krótką prezentację wybranego zagadnienia. Jej treść z pewnością stanowić może podstawę formacji duchowej wiernych, szukających zrozumienia istoty uczestniczenia w świętych obrzędach. Dzięki temu będą oni mogli w sposób świadomy podejmować różne posługi podczas celebracji.

W rozdziale rozpoczynającym publikację – *Podstawy teologii liturgii* – zaprezentowano odniesienie czynności liturgicznych do homogenicznych prawd chrystologicznych i eklezjologicznych. Autor uzasadnił, że nie ma sprawowania świętych obrzędów bez Chrystusa i Kościoła.

W rozdziale II – *Teologia celebracji* – zaakcentowana została prawda o poznawaniu Boga przez sprawowanie kultu. Książd Sorrentino dokonał tego, posługując się terminami *celebrare*, *celebratis*; objaśniając je i tłumacząc ich chrześcijańskie rozumienie.

Na treść kolejnej (III) części – *Antropologia celebracji* – złożyło się wyjaśnienie zagadnienia, w jaki sposób dokonywane przez Jezusa zbawienie przekazywane jest ludowi Bożemu. Gesty, słowa, postawy – które składają się na liturgię – pozwalają poznać dialog Boga z ludźmi przez Jezusa Chrystusa.

Rozdział IV – *Stosunek przewodniczący – zgromadzenie* – zawiera odpowiedź na pytanie, na czym polega specyficzne zadanie prowadzącego święte czynności. Obszar tego zadania wyznacza poznanie przez samego celebransa takich treści, jak: do kogo mówię? W czym umieniu mówię? Dlaczego podejmuję działanie i w czym imieniu działam?

Rozdział V – *Przewodniczenie jest łaską* – jest wskazaniem na zmiany, jakie dokonują się we wszystkich przyjmujących sakrament kapłaństwa. Stanowi je: upodobnienie do Chrystusa – Sługi, Dobrego Pasterza, Najwyższego Kapłana, Mistraza, Słowa Wcielonego”.

W następnej części (VI) – *Przewodniczenie jest sztuką* – ukazane zostało znaczenie naturalnych zdolności kapłana do sprawowania liturgii. Należą do nich: czytelność gestów, poczucie piękna, wycucie rytmu, modulacja głosu, ekspresyjne spojrzenie, zdolność adaptacji. Wszystkie wymienione zdolności stanowią o tak zwanej godności w prowadzeniu celebracji, czyli zachowania sugestywnej siły dojrzałej ekspresji. Autor tłumaczy także, dlaczego celebacja nie może nigdy zawierać elementów improwizacji.

W rozdziale VII – *Celebrans przewodniczący: przewodnik modlącej się wspólnoty* – podkreślona została funkcja kierowania, podtrzymywania i animowania dialogu zgromadzenia liturgicznego z Bogiem. Autor zaakcentował fakt odpowiedzialności za kształt modlitwy, która zależy od gorliwości kapłana. Gorliwość ta musi wyrażać się zarówno w ofierze zapomnienia o sobie na rzecz wspólnoty, jak również w osobistym trudzie ubogacenia tego dialogu.

W rozdziale VIII – *Wolne interwencje przewodniczącego* – wskazano na takie miejsca liturgii, w których dozwolone są zachęty, pouczenia, objaśnianie gestów i rytów. Dzięki nim nie tylko pokonuje się grożące celebrazjom zło przyzwyczajenia, nudę czy pośpiech, lecz także doświadczają żywotności wspólnoty. Zgromadzeni na sprawowaniu kultu wierni są ozywiani – zywiani i angażowani do kroczenia drogą zjednoczenia z Chrystusem mocą Jego łaski.

Treści składające się na kolejną część (IX) – *Przewodniczący: w słuchaniu i w posłudze słowa* – podkreślają wiodącą rolę celebransa w zachowaniach właściwych dla uczestnictwa we wspólnotowych czynnościach zbawczych. Takie świadectwo duszpasterza – jak uzasadnia Antonio Sorrentino – pomoże wiernym tworzyć „wspólnotę w słuchaniu” i zrozumieć nierozzerwalny związek między Biblią i liturgią. Jednak, aby mogło się to dokonać, potrzebna jest jego samodyscyplina (postawa słuchania uważnego, aktywnego, wewnętrznego, pełnego szacunku) oraz wykorzystywanie praktycznych rozwiązań dla coraz lepszej słyszalności Słowa Bożego, wystarczającego zrozumienia go i przede wszystkim przeżycia.

W rozdziale X – *Ważna interwencja przewodniczącego: homilia* – opisano, na czym polega istota tej części celebacji. Rola homilii (prowadzenie braci do głębszego rozumienia Pisma Świętego, otwieranie dusz wiernych na dziękczynienie za wielkie dzieła Boże, podtrzymywanie wiary, przygotowanie do przyjęcia Komunii Świętej, wzywianie do podjęcia wymagań życia chrześcijańskiego) wy tłumaczona została m.in. przez ekskurs historyczny oraz ukazanie tego, co składa się na jej treść i słownictwo.

Na treść rozdziału XI – *Przewodniczyć zgromadzeniu, które celebruje śpiewając* – złożyło się objaśnienie zagadnienia odpowiedzialności kapłana za śpiew i muzykę liturgiczną. Dokładnemu zgłębieniu tego zadania pomoże (zaprezentowane w tej części pracy) poznanie śpiewu: jego antropologicznej wartości i wyjątkowego znaczenia w liturgicznych celebrazjach, potrzeby koordynowania posługą śpiewaków i muzyków. Starania te powinny stanowić odzwierciedlenie prawdy: „Kościół jest wspólnotą, która śpiewa”.

W części XII – *Krzesło celebransa przewodniczącego* – ukazane zostało miejsce przewodniczenia jako przestrzenny znak wskazujący na zadania celebransa. Pomaga to w rozumieniu prawdy, że przewodzenie obrędom jest posługą spełnianą w osobie Chrystusa – Głowy i Pasterza Kościoła – w imieniu i dla dobra zgromadzenia. Właściwe umieszczenie krzesła kapłana w architekturze kościoła podkreśla hierarchiczną strukturę zgromadzenia i ułatwia dynamiczną relację między nimi.

Ostatni rozdział – *Szaty liturgiczne celebransa przewodniczącego* – uzasadnia, jak ważny jest strój wszystkich członków zgromadzenia liturgicznego. Szaty mają bowiem wartość funkcyjną i symboliczną. Ci, którzy je noszą, ukazują swoją kreatywność i opisują tożsamość, określają przeżywany obecnie czas. Rodzaj stroju używanego do wykonywania świętych czynności wskazuje, że jest to specyficzna służba (między innymi zapowiadająca przyszłą chwałę, którą Pan obiecał swoim wiernym sługom).

Lektura publikacji uświadamia, na czym polega realizacja odnowy liturgicznej Soboru Watykańskiego II, zmierzająca do tego, aby udział w liturgii sakramentów był świadomy, czynny i pełny. Pozwala zrozumieć, że dotyczy ona nie tylko wiernych świeckich, lecz także (szczególnie) zobowiązani są do niej kapłani. Oni właśnie mają być pierwszymi, którzy dzielić się będą żywą wiarą we własną sakramentalność, w sakramentalny charakter wykonywanych przez siebie – w kapłańskim posługiwaniu – gestów i czynów. Taka postawa księdza i w ten sposób przeżywana przez niego duchowość stworzy fundament, na którym będzie on mógł skutecznie głosić tajemnice zbawienia wszystkim poddanym jego duszpasterskiej trosce. Będzie wtajemniczał ich w sakramentalność bycia, życia i działań kościelnych. Brak takiego doświadczenia w życiu i posłudze biskupa czy prezbitera z pewnością stanowić będzie przeszkodę dla innych do odczytywania sakramentalnego charakteru chrześcijaństwa.

Warto zaznaczyć, że każde z prezentowanych zagadnień, z jednej strony, odsłania niedostateczną dotychczas troskę o kształt liturgii, a z drugiej, mobilizuje do podjęcia trudu gorliwego realizowania soborowych wskazań reformy świętych obrzędów. Takie ożywienie zapалу udało się autorowi zapewne dlatego, że przedstawione w jego publikacji zadania do wykonania zostały trafnie uzasadnione. Przywoływanie takich tekstów, jak: modlitwy ksiąg liturgicznych, prawdy wiary zawarte i objaśniane w dokumentach Kościoła (szczególnie Soboru Watykańskiego II), wypowiedzi papieży i teologów (szczególnie liturgistów) sprawia, że żadne ze wskazanych zobowiązań nie tylko nie zniechęca do jego realizacji, lecz także motywuje do ich spełniania.

Omawiana pozycja książkowa jest szczęśliwą odpowiedzią na zauważalną potrzebę literatury z zakresu duchowości liturgicznej. Dzięki jej lekturze przeżywający celebrycje chrześcijanie będą mogli wydawać w swoim codziennym życiu jeszcze bardziej wyraźne owoce wiary i miłości. Czytane treści przekonują, że zarówno wymiar duchowy, jak i wpływ duszpasterski celebrowanych liturgii zależą od formacji duchowo-teologicznej i możliwości komunikacyjnych prezbitera. Każdy rozdział tej publikacji jest zachętą do troski o rozwój życia duchowego przez troskę o piękno liturgii. Z kolei dbałość o to piękno urzeczywistniana jest tym gorliwiej, im bardziej dokonuje się w człowieku formacja duchowa.

ks. Paweł Maciaszek

ks. Waldemar Woźniak, *Działalność duszpasterska w więzieniach*, Wydawnictwo Bernard Cichosz & Wyższa Szkoła Gospodarki Krajowej w Kutnie, Konstantynów Łódzki–Kutno 2009, ss. 83.

20 stycznia 2010 r. w Warszawie na terenie Aresztu Śledczego biskup Piotr Jarecki udzielił sakramentu bierzmowania 28 osadzonym tam osobom. Warto przywołać słowa, które zostały wówczas wypowiedziane pod adresem więźniów: „Macie czas na przemyślenia, na czytanie mądrych książek. Jeśli będziecie w Kościele, jeśli się naprawdę nawrócicie, nie powrócicie na złą drogę”.

W podobnym duchu ks. Waldemar Woźniak – w recenzowanej książce – zajął się problemem duszpasterstwa w więzieniach, wskazując na potrzebę jeszcze większej niż dotychczas troski o tych, którzy z różnych przyczyn weszli w kolizję z prawem i próbują na nowo wrócić do społeczeństwa.

Podając wiele praktycznych rozwiązań, Autor wskazał także na historię działalności duszpasterskiej wśród więźniów. Okazuje się, że już od 1550 r. w Polsce pojawiła się owa działalność.

Pomijając różne etapy tworzenia się struktur pomocy religijnej więźniom, warto zwrócić uwagę na regulację prawną z 1996 r., z której jasno wynika, że służby więzienne mają wręcz obowiązek zapewnić osadzonym dostępu do opieki duszpasterskiej. Wsparciem tych oczekiwań są także różne międzynarodowe stowarzyszenia, działające zarówno na rzecz osadzonych, jak i tych, którzy starają się im pomóc w zakresie rozwoju życia religijnego. Wyraźnie określają zakres tej pomocy zapisy polskiego Kodeksu Karnego (według stanu prawnego na 1 stycznia 1998 r.), gdzie mowa jest o